

„Kimś będę? Będę KIMŚ!”

– cykl scenariuszy ułatwiających podjęcie decyzji zawodowej dla dzieci przewlekle chorych przebywających w sanatorium

Szkoła w której pracujemy jest szczególnym, wyjątkowym miejscem. Jej uczniowie to bowiem wyjątkowe istoty przyjeżdżające z terenu całej Polski, dzieci przewlekle chore cierpiące na schorzenia układu trawiennego np. otyłość, wrzody, alergię pokarmową i inne. Jesteśmy nauczycielami organizującymi zajęcia w zespole pozalekcyjnym. Specyficzny charakter naszej placówki oraz potrzeby wychowanków warunkują rodzaj prowadzonych przez nas zajęć. Przed dziećmi przyjeżdżającymi do sanatorium stoi duże wyzwanie – każdy młody Kuracjusz musi pokonać strach przed nowym nieznanym otoczeniem, środowiskiem rówieśniczym. Naszym zadaniem jest wsparcie dziecka, które znalazło się daleko od domu, daleko od przyjaciół. Doskonałym lekarstwem na samotność jest patrzenie w przyszłość z nadzieją, koncentrowanie się na planowaniu własnego zawodu. Kiedy młodzi ludzie nie wiedzą kim są, dorastają, towarzyszymy im w poszukiwaniu tożsamości, pozwalamy im wcielić się w różne role, „spróbować pracy” w różnych zawodach, na różnych stanowiskach. Wiemy, że to od nas zależy, jakie treści zaproponujemy grupie osób chętnych do pracy i ciekawych świata. Scenariusze pisałyśmy z myślą o naszych wychowankach uczniach ostatnich klas gimnazjum. Zajęcia z zawodoznawstwa mogą być bardzo zajmujące, kiedy są podane w ciekawy sposób, angażują aktywność młodzieży.

Podczas warsztatów korzystałyśmy z metod aktywnej pracy z uczniem: praca w kręgu, praca w małych grupach, burza mózgów, zabawy interakcyjne itp. Scenariusze może wykorzystać każdy, kto pracuje z młodzieżą i nie jest mu obojętna ich przyszłość.

Psychospołeczne potrzeby dzieci przewlekle chorych

Powszechnym stał się pogląd, iż młodość jest najszczęśliwszym okresem w życiu człowieka. Kojarzy nam się ona z cudownym samopoczuciem, z radością, pięknym, zdrowym ciałem – to powszechny stereotyp. Cóż jednak z tymi, którzy borykają się z chorobą od wczesnego dzieciństwa lub od urodzenia? Młodzi ludzie, tak jak i my – dorośli, znajdując się w ciągle nowych warunkach społecznych, dążą do poczucia szczęścia. A przecież człowiek czuje się szczęśliwy i spełniony właśnie wówczas, kiedy są zaspokojone jego potrzeby.

¹ Katarzyna Drąg, pedagog szkolny w Zespole Szkół Specjalnych w Kudowie Zdroju; Magdalena Janiszewska, pedagog szkolny w Zespole Szkół Specjalnych w Kudowie Zdroju.

Potrzeba jest właściwością człowieka, siłą będącą źródłem jego aktywności, motorem działania. Jako motyw działalności jest ona ważnym elementem życia psychicznego. Przy chwilowym niezaspokojeniu określonej potrzeby, nie zachodzą jeszcze w psychice poważniejsze zmiany. Jeśli jednak jakieś, zwłaszcza silne odczuwane potrzeby są zablokowane na czas dłuższy, powstają wówczas niekorzystne zmiany w rozwoju psychofizycznym i w zachowaniu jednostki. Choroba jest jednym z najbardziej niepożądanych zjawisk w życiu i rozwoju dziecka, gdyż zaburza jego zdrowie, będące podstawą rozwoju. "Potrzeby mają charakter złożony i stanowią przedmiot wielu dyscyplin naukowych, stąd trudno jest wypracować w tym względzie jednolite podstawy teoretyczne"². Większość definicji odnosi termin "potrzeba" do określonego stanu jednostki i powstałego w wyniku braku lub nadmiaru "czegoś", deprawacji, stanu niezadowolającego. Przyjmując, iż każdy organizm zachowuje się tak, by osiągnąć stan optymalny dla swego życia, termin ten określa jakieś zaburzenie, zakłócenie optimum życiowego. Wszyscy autorzy uznają ten stan za czynnik inicjujący aktywność jednostki, która ukierunkowana jest na określony przedmiot. Osiągnięcie takiego przedmiotu oznacza zniesienie zakłócenia optimum życiowego jednostki³. Według A. Maslow'a, podstawową konsekwencją zaspokojenia potrzeby jest jej zniknięcie i pojawienie się nowej. Zdaniem autora organizm jest aktywny wtedy, gdy powstanie w nim brak lub nadmiar czegoś i wywoła w nim stan potrzeby. Jest ona bezpośrednim źródłem aktywności człowieka.⁴ A. Maslow w sposób przejrzysty przedstawia klasyfikację potrzeb. Wyróżnia on potrzeby podstawowe, do których zalicza potrzeby fizjologiczne, bezpieczeństwa, przynależności i miłości, szacunku, samourzeczywistnienia, wiedzy i rozumienia, estetyczne oraz potrzeby wyższe, które są późniejszym wytworem rozwoju i im jest ona wyższa, tym bardziej specyficznie ludzka i tym mniejsze ma znaczenie dla biologicznego przetrwania. S. Rubinsztejn dzieli potrzeby na dwie grupy: materialne i duchowe. Obręb pierwszej grupy wymienił niższe potrzeby wegetatywne (pożywienie, tlen, ciepłota ciała itp.) oraz potrzeby wyższe związane z pracą i codziennym życiem człowieka (potrzeba aktywności, obcowania z innymi, wspólnej pracy itp.). do drugiej grupy zaliczył potrzeby zaspokajane przez przedmioty idealne (wartości estetyczne, moralne, poznawcze).⁵ Życie na poziomie wyższych potrzeb oznacza większą sprawność biologiczną, długowieczność, mniej chorób itp. Ich zaspokajanie prowadzi do głębszego szczęścia, większej pogody ducha i bogatszego życia wewnętrznego.⁶ Jednak długotrwały niedosyt silnej potrzeby może zostawić ślad na całe życie. Choroba przewlekła jest elementem sytuacji, która zmienia życie dziecka i sprawia, że zaspokajanie jego potrzeb napotyka przeszkody.

Choroba powoduje powstanie w organizmie ludzkim ogólnych zmian biologicznych, które są ujemnymi bodźcami działającymi na psychikę dziecka. Do zmian takich należą: ograniczenie czynności życiowych, ogólnej wydolności, przestrzeganie specjalnej diety (niemożność zjedzenia zwykłego ciastka, chleba itp.), powsta-

² Jundziłł, 1998, s. 7.

³ Szewczyk, 1990, s. 304-306.

⁴ Maslow, 1990, s. 104-105.

⁵ Jundziłł, 1998, s. 22.

⁶ Maslow, 1990, s. 72-159.

wanie różnych dolegliwości np. bóle brzucha, bóle stawów, biegunka. Nie bez wpływu pozostają także dotychczasowe doświadczenia społeczne takie, jak np. przezywanie, wyśmiewanie, odtrącenie w szkole przez rówieśników.

Rola rodziny także ulega zmianie. Rodzice przyjmują wobec dziecka przewlekłe chorego postawę nadmiernie ochraniającą, zapominając, iż uniemożliwiają mu tym samym normalny rozwój, realizację potrzeb nawet tych najbardziej podstawowych. W wyniku działania tych czynników dziecko dostosowuje swoje zachowanie i postępowanie do warunków jakie obserwuje. Staje się mniej ekspansywne, bardziej przyhamowane, niepewne siebie i niezdecydowane. Często stosuje mechanizmy obronne takie jak ucieczka, wyczekiwanie, regresja, zaprzeczanie. Zdarza się też jednak tak, że dziecko bywa agresywne, niesforne, nadpobudliwe.

Stałe narastanie negatywnych zmian stanu zdrowia, sprawności i samopoczucia powoduje poczucie zagrożenia oraz dezorientuje we własnych możliwościach rozwoju, edukacji i osiągnięcia samodzielności życiowej.

Choroba przewlekła to sytuacja przerażająca dzieci. Wywołując przykre emocje tj. lęk – przed chorobą, bolesnymi badaniami, przyszłością, rozłąką z rodzicami, nowymi sytuacjami społecznymi, a także poczucie winy, krzywdy, gniewu i złości – nurtuje częste pytanie „dlaczego ja?”, „Co ja takiego zrobiłem?”. Dodatkowo pojawiającym się i stale wzmagającym jest uczucie osamotnienia spowodowane często długim pobytem poza domem z dala od najbliższych, od rówieśników. Ponadto kłopotliwe przestrzeganie diety, odbiegający od „normalnego” wygląd – otyłość, niedowaga są często powodem izolacji.

W pomocy dziecku w pokonywaniu wszystkich trudnych doświadczeń ogromną rolę odgrywa rodzina, a w środowisku sanatoryjnym w zastępstwie rodziny – wychowawca. Ogólna postawa wychowawcy, jego wewnętrzne zharmonizowanie, spokój, optymizm, wielka życzliwość, umiejętność wzbudzania zaufania stwarzają wokół dziecka chorego atmosferę zrozumienia, rozluźnienia napięć, niepokoju i tęsknoty. Specjalne cechy psychofizyczne dziecka warunkują potrzebę poszukiwania takich metod nauczania i wychowywania, które wzmagająby dynamikę ustroju. Winny one zatem pobudzać i zaspokajać potrzeby psychiczne i uczucia pozytywne, będące napędem wszelkich procesów nerwowo-psychicznych oraz stwarzać dzieciom chorym warunki do możliwie harmonijnego rozwoju poznawczego, emocjonalnego i kinestetycznego w sposób najlepiej kompensujący braki związane z chorobą. Sanatorium ma umożliwić dzieciom zaspokojenie ich życiowych aspiracji, zaktywizować na miarę możliwości, pomóc w wyładowaniu nagromadzonej energii, spowodować, że dziecko nie będzie biernym odbiorcą podawanych wiadomości, lecz czynnym uczestnikiem pracy twórczej, której towarzyszy zawsze przeżywanie radości.

Ciekawym pomysłem wydaje się zwrócenie aktywności młodzieży w stronę poszukiwania własnej drogi zawodowej, zainspirowania młodych ludzi do poznawania siebie, środowiska zawodowego oraz systemu oświatowego.

Sanatorium Uzdrowskowe dla Dzieci „Jagusia”

Szpital Uzdrowskowy „Jagusia” jest położony w Kotlinie Kłodzkiej, pięknej miejscowości – Kudowa Zdrój. Właściwości lecznicze tego miasta znane są od XV wieku.

Szpital istnieje od 1920 roku. Wówczas budynek ten pełnił funkcję Domu Spokojnej Starości (1920-1939), następnie w latach 1939-1945 rehabilitowano tu żołnierzy III Rzeszy po urazach wyniesionych na frontach II Wojny Światowej. Po wojnie

1946 roku obiekt przejęło Robotnicze Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – dla sierot – ofiar wojny. Nie traktowano wtedy szpitala, jako miejsca typowo leczniczego. Dom ten posiadał własne gospodarstwo. Było to własne pole, na którym sadzono ziemniaki, warzywa, były też krowy i dwa konie.

Szkołę przy placówce zorganizowano w 1950 roku. W 1953 nazwano ten obiekt Państwowym Domem Zdrowia. Była to placówka dla dzieci chorych. Ciężkie warunki życia społecznego „procentowały” dość powszechnie występującą chorobą reumatyczną, jej powikłaniami były wady serca, wówczas jeszcze nie operowane.

Z czasem poprawiające się warunki życia i stabilizacja rodziny także opieka zdrowotna nad dzieckiem od chwili jego poczęcia spowodowały systematycznie zmniejszanie się liczby dzieci zapadających na chorobę reumatyczną. Równocześnie obserwowano coraz to częstsze występowanie w wieku dziecięcym chorób przewodu pokarmowego. Gdy przestały umierać dzieci na wady serca, przyszedł czas na leczenie chorób przewlekłych i uciążliwych w przebiegu.⁷

W 1979 roku powstała nazwa ośrodka – Szpital Uzdrawiskowy dla Dzieci „Jagusia”. Od tego czasu przyjeżdżają do Kudowy Zdroju dzieci z całej Polski. W wieku od 6 do 16 lat.

Profile lecznicze Szpitala Uzdrawiskowego dla Dzieci „Jagusia”:

1. Choroby przewodu pokarmowego:
 - celiakia i inne zespoły złego wchłaniania,
 - choroby przełyku,
 - choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy,
 - przewlekłe choroby jelita grubego i cienkiego,
 - przewlekłe zapalenie wątroby,
 - przewlekłe zapalenie pęcherzyka żółciowego,
 - przewlekłe zapalenie trzustki,
 - otyłość,
 - niedożywienie.
2. Choroby układu krążenia:
 - choroba reumatyczna,
 - łagodne młodzieńcze nadciśnienie tętnicze,
 - niedokrwistość,
 - zaburzenia krążenia obwodowego,
 - nerwice naczyniowe.
3. Choroby układu oddechowego:
 - przewlekłe, nawracające zapalenia górnych dróg oddechowych,
 - przewlekłe zapalenie oskrzeli,
 - stany po przebytych zapaleniach płuc,
 - alergie wziewne.
4. Choroby narządu ruchu:
 - skrzywienia boczne kręgosłupa,
 - wada postawy,
 - przewlekłe dziecięce zapalenie stawów,
 - nabyte zniekształcenia układu mięśniowo-szkieletowego,
 - rehabilitacja po przebytych złamaniach,

⁷ Świrski J. *Jagusia wczoraj...*, s. 19, Gazeta Gmin nr 3/95.

- choroby zwyrodnieniowe stawów kończyn.

Czynniki warunkujące podjęcie trafnej decyzji zawodowej

Z chwilą ukończenia szkoły wiele młodych osób staje przed trudnym i życiowo bardzo ważnym zadaniem związanym z wyborem drogi zawodowej, zadaje sobie pytanie: Co dalej? Odpowiedź na to pytanie stanowi istotny problem, gdy tylko uczniowie zdadzą sobie sprawę z konsekwencji podejmowanej decyzji, bo może się kiedyś zdarzyć tak, że będą wykonywać pracę, której nie cierpią i dla pracodawcy, którego nie lubią. Waga tej decyzji, która swymi skutkami sięga daleko w przyszłość powinna skłonić ucznia do przemyślenia wielu aspektów, gdyż istnieje szereg detali warunkujących odniesienie sukcesu na rynku pracy. Czynniki decydujące o trafnym wyborze zawodu:

- wewnętrzne: związane z rozwojem ogólnym i zawodowym człowieka, oraz jego cechy indywidualne;
- zewnętrzne: sytuacyjne, społeczne, wychowawcze, ekonomiczne.⁸

Istnieje kilka teorii odnoszących się do ważności tych czynników. F.W. Person jest autorem teorii cech, która mówi, iż wewnętrzne cechy człowieka decydują o wyborze zawodu. Za pomocą testów, porady statycznej dopasowuje się człowieka do zawodu (model zdobycia zawodu), który kieruje się w swojej decyzji rozsądkiem (model wybierającego zawód).

Inne stanowisko reprezentują A. Roe i J.L. Holland, którzy akcentują model człowieka zdeterminowanego społecznie. Według A. Roe wybór zawodu, czyli faza biograficzna, wczesne dzieciństwo; jest determinowany doświadczeniami rodzinnymi- czy potrzeby rodziców zostały zaspokojone.

J.L. Holland natomiast mówi o skłonności do wyboru określonych zawodów poprzez ukierunkowane zainteresowania, czyli, że każdy typ osobowości szuka satysfakcjonującej dla siebie pracy takiej, gdzie wykorzysta swoje zdolności, umiejętności, postawy, zrealizuje wartości.

Kolejne stanowisko reprezentują: W. Rachalska, wg której decyzje zawodowe określa zarówno szereg czynników wewnętrznych, jak i społecznych oraz D. Super, który wybór zawodu uważa za proces ciągły, toczący się w czasie, nieunikniony, dynamiczny, podejmowany przez człowieka w różnych fazach życia i polegający na harmonii czynników wewnętrznych i społecznych.

Jak więc widzimy, sukces młodzieży w kształtowaniu odpowiedzialności za własny rozwój zawodowy zależy od wielu bodźców opierających się głównie na samopoznaniu, czyli dokonaniu samooceny, zwłaszcza własnego potencjału oraz innych cech wartościujących społecznie.

Odkrycie drzemiących w sobie uzdolnień, możliwości intelektualnych i osobowościowych pobudza do odkrywania nowych dróg. Ważną rolę w życiu człowieka odgrywają zdolności, które wg B. Hornowskiego są pewną sprawnością do wykonywania czynności lub możliwość, dzięki której człowiek zdobywa wiadomości, umiejętności, sprawności. Uświadomienie sobie własnego potencjału przed podjęciem decyzji o wyborze zawodu jest niezwykle istotne, ponieważ różne zawody wymagają różnych uzdolnień, a niezajomość lub niedocenywanie swoich walorów

⁸ www.umcs.lublin.pl/d/efs/porzawodI.ppt

(lub braków) źle wpływa na samoocenę. Wiedza o sobie pozwala na spełnienie się, na osiągnięcie sukcesu i zadowolenia.

Zainteresowania to kolejny ważny determinant, który związany jest z potrzebami człowieka. To indywidualna postawa poznawcza pełniąca rolę pobudzającą do aktywności i do określonej działalności. Mają one ogromny wpływ na nabywanie wiedzy oraz kształtowanie określonych kwalifikacji, ponieważ powodują łatwiejsze spostrzeganie, zapamiętywanie i uczenie się treści. Działania z nimi związane są podejmowane chętniej niż inne, trwają dłużej, mniej nużą, okazują się bardziej efektywne, częściej prowadzą do sukcesu, dają poczucie zadowolenia, jest w nich większa inicjatywa.⁹ Dlatego brak znajomości swoich zainteresowań może prowadzić do błędnych i trudnych do naprawienia decyzji w wyborze właściwego zawodu.

Aby uniknąć błędów i rozczarowania zmuszającego do zmiany szkoły i przekwalifikowania się bardzo ważna jest również umiejętność oceny swojego stanu fizycznego: wygląd zewnętrzny, budowa ciała – deficyty, funkcjonowanie fizyczne oraz stanu zdrowia: schorzenia przewlekłe, funkcjonowanie poszczególnych narządów, gdyż do wykonywania każdego zawodu istnieją określone wymagania zdrowotne. Każda dysfunkcja organizmu i choroba przewlekła daje wiele przeciwwskazań ograniczając możliwości nauki i wykonywania pewnych zawodów. Dlatego, przed bardzo trudnym wyborem zawodu stoją uczniowie cierpiący na przewlekłe choroby, a szczególnie takie, które nie diagnozują poprawy w długookresowej perspektywie czasowej. Można zatem powiedzieć, że choroby przewlekłe mogą realnie obniżyć poziom poczucia bezpieczeństwa, prowadzić do frustracji potrzeb emocjonalnych, społecznych i poznawczych, zawężać zakres życiowych doświadczeń dziecka.¹⁰ Uczeń taki cechuje się najczęściej zaniżoną, niestabilną samooceną, przekonaniem o małej wartości czy nierzadko negatywną oceną swojego wyglądu fizycznego co łatwo zauważyć np. u dzieci z zaburzeniem przemiany materii.

Dokonując wyboru zawodu uczeń musi wiedzieć nie tylko, że jest to proces przebiegający w czasie i wymagający zdobywania wiedzy o wewnętrznych predyspozycjach, ale powinien pamiętać także o potrzebach zmiennego rynku pracy, gdyż obecnie jest on coraz bardziej wymagający i oprócz posiadanych kwalifikacji, umiejętności liczy się profesjonalizm, biegłość działania, kreatywność, jak najlepsze zaprezentowanie własnego potencjału. Może pozwoli mu to w przyszłości nie dręczyć się pytaniem: CO JA TUTAJ ROBIE?¹¹

W odpowiedzi na wyzwanie jakie, stawia przed młodymi ludźmi życie, wybór zawodu zmuszać uczniów do kierowania się nie swoimi aspiracjami, ale zdroworozsądkowymi racjami, które poprzez pryzmat tych wszystkich wymienionych powyżej czynników decydują o trafności wyboru i pozwalają na osiągnięcie kariery zawodowej.

„Kimś będę? Będę KIMŚ!”

– cykl scenariuszy ułatwiających podjęcie decyzji zawodowej
dla dzieci przewlekłe chorych przebywających w sanatorium

Scenariusz 1

⁹ <http://www.spedycja.zgora.pl/~gimgryf/zainteresow.doc>

¹⁰ <http://www.wortal.malbork.pl/prace/340.doc>

¹¹ www.aptraining.pl/files/nowe%20profesje.doc

Temat: „Samowiedza”

Czas: ok. 90 minut.

Kategoria wiekowa: 13-16 lat

Formy: wykład, dyskusja grupowa, praca własna uczestników.

Cele:

- samopoznanie jako podstawa do kształtowania przyszłości;
- analizowanie konsekwencji błędnej oceny swojego potencjału;
- budowanie obrazu samego siebie w oparciu o różne źródła;
- uświadomienie uczniom potrzeby porównania wiedzy o zawodach z wiedzą o sobie;

1. Wprowadzenie w problematykę samowiedzy – prowadzący prowadzi dyskusję grupy nt.: *Czym jest samowiedza i jakie elementy obejmuje*. Efektem dyskusji powinno być wspólne wypracowanie definicji samowiedzy.

Definicja: Samowiedza to wiedza i przekonania jakie posiadamy o sobie. Na samowiedzę składa się wiedza o swoich: zdolnościach, zainteresowaniach, cechach charakteru, cechach fizycznych, przekonaniach, systemie wartości, stanie swojej wiedzy, kompetencjach.

2. Źródła informacji o sobie – prowadzący zaczyna dyskusję: *Skąd możemy czerpać wiedzę o nas samych?* Wiedzę o sobie czerpiemy z wielu źródeł, jeśli analizujemy informacje o nas samych płynące z większej liczby źródeł to nasza ocena siebie będzie trafniejsza. Celem dyskusji jest znalezienie i uzasadnienie źródeł o nas samych. Informacje o sobie możemy czerpać z: własnych doświadczeń, obserwowania swoich zachowań i wyborów w różnych sytuacjach, opinii innych ludzi, ocen szkolnych, testów o kwestionariuszy osobowości, zainteresowań, predyspozycji, itp.

3. Pozytywne i negatywne konsekwencje samowiedzy – prowadzący prowadzi dyskusję nt. roli samowiedzy w planowaniu kariery, wyborze zawodu i kierunku kształcenia. Efektem dyskusji jest wspólne sformułowanie wniosku, że samowiedza jest niezbędna, aby w przyszłości być zadowolonym z pracy i odnosić sukcesy.

Celem jest również uświadomienie uczniom, że w ramach jednego zakładu pracy istnieje wiele różnych stanowisk pracy, na których mogą pracować różni ludzie w zależności od ich predyspozycji. Istnieją duże możliwości na znalezienie odpowiadające własnym predyspozycjom, ale wybierający musi mieć pełną świadomość wymagań psychofizycznych oraz przeciwwskazań związanych z konkretnym zawodem.

4. Stan fizyczny i zdrowotny – uczestnicy zajęć wypisują indywidualnie na kartkach własne ograniczenia zdrowotne. Po zakończonej pracy prowadzący dokonuje podziału uczniów na grupy, każda z grup wypisuje po trzy propozycje zawodów z uwzględnieniem ograniczeń zdrowotnych poszczególnych uczestników grupy.

5. Rundka – jak się czuję po zajęciach? Które ćwiczenie było interesujące, które nudne?

Scenariusz 2

Temat: „Poznanie własnych możliwości”

Kategoria wiekowa: 13-16 lat

Cel:

- eksplorowanie własnych możliwości i umiejętności;
- pobudzenie uczniów do odkrywania zdolności i możliwości;
- ocena swoich możliwości oraz wskazanie dróg do ich wykorzystania.

Czas: 90 minut

Materiały: Ankieta Uzdolnień „W czym jesteś mistrzem?”, pisaki, kartki papieru, rysunek człowieka ze skakanką, kartki z konturami twarzy i plansze z buźkami

Forma: dyskusja, praca indywidualna

Przebieg:

1. **Buźki** – na początek zajęć prowadząca rozdaje uczestnikom wcześniej przygotowane kontury twarzy i plansze z buźkami, które przedstawiają różne stany samopoczucia. Prowadzący prosi o wybranie jednej z emocji i zaprezentowanie jej na konturze twarzy. Chętni mogą omówić swój wybór na forum grupy. Prowadząca zadaje pytanie: *Ile osób wybrało smutne buźki, a ile osób wesole?* Dzieci podnoszą ręce do góry – prowadząca uzyskuje informacje o samopoczuciu grupy.
2. **Samo się nie kręci** – prowadzący pokazuje uczestnikom kursu rysunek (człowiek ze skakanką), pytając jednocześnie: *Dlaczego ich zdaniem skakanka się nie kręci, jaki problem ma ten człowiek?* Uczestnicy zajęć podają różne odpowiedzi, lokując źródło problemów w przyczynach zewnętrznych, np. „skakanka jest zbyt długa” lub w przyczynach wewnętrznych, np. „ten człowiek nią nie porusza”. Ogólne wnioski płynące z dyskusji powinny być zgodne z przesłaniem: „Jeśli ktoś nic z siebie nie daje, to nie może pójść dalej”.
3. **Sałatka owocowa** – prowadząca rozpoczyna zajęcia od zabawy, które zaktywizuje uczniów do pracy. Jedna osoba, wskazana przez prowadzącą stoi po środku, a wszyscy siedzą na krzesłach, które tworzą koło. Jest o jedno krzesło mniej niż uczestników. Osoba w środku poprzez różne wykrzykiwane hasła, np. *Kto lubi pracować z komputerem? Kto potrafi gotować?* itd., daje rozkaz sobie i innym do wstania i zmiany miejsca. Nie można wybrać miejsca zaraz obok na lewo lub prawo. Osoba za wolna w szukaniu nowego miejsca idzie na środek i kontynuuje zabawę. Na hasło „sałatka owocowa” każdy zmienia miejsce.
4. **Jestem dobry w ...** – prowadząca prosi, aby każdy po zastanowieniu się wypisał na kartce kilka czynności (nie musi to być jakiś wielki wyczyn, może to być zwykła codzienna czynność), które ich zdaniem robią świetnie, nawet jeśli nikt tego nie zawsze dostrzega, które lubią lubić i jest im przykro, jeżeli nie mogą ich wykonać. Chętni czytają swoje odpowiedzi na forum grupy. Prowadząca zadaje pytania: *Od kiedy tak dobrze to robisz? Czy ćwiczyli się w wykonywaniu tej czynności? Czy ktoś ich tego uczył? Od kiedy lubią tę czynność?* Uczestnicy opowiadają co trzeba, aby móc wykonać tę czynność, które z tych umiejętności już mają, które są przydatne dla rozwoju innych i dla samorozwoju?
Prowadząca wspólnie z uczestnikami zastanawiają się od czego lub od kogo zależy możliwość poszerzenia swoich dobrze wykonywanych i ulubionych czynności.
5. **W czym jestem mistrzem?** – prowadząca rozdaje wszystkim uczniom Ankietę Uzdolnień i tłumaczy zasady jej wypełnienia. Zwraca uwagę dzieci, że nie jest

to zadanie na czas i prosi o dokładne jej wypełnienie. Następnie, gdy wszyscy będą mieli już gotowe wyniki, omawia znaczenie poszczególnych kluczy.

6. **Rundka** – *Jak się czuję po zajęciach? Które ćwiczenie było interesujące, które nudne?*
7. **Iskierka** – wszyscy stoją w kręgu trzymając się za ręce. Prowadząca ściskając delikatnie dłoń osoby stojącej po swojej lewej stronie mówi: „Iskierkę przyjaźni puszczam w krąg, niechaj radosna i ciepła wróci do mych rąk”. Kiedy iskierka wraca do prowadzącej ta dziękuje grupie za wspólną pracę i zaangażowanie.

Scenariusz 3

Temat: Wartości w moim życiu

Czas: ok. 60 minut.

Kategoria wiekowa: 13-16 lat

Cel:

- Uczeń uświadamia sobie, co jest dla niego ważne w życiu i co jest ważne dla innych oraz jakie ma to znaczenie w przyszłości dla niego;
- Eksploracja własnych wartości;
- Kreowanie pozytywnego myślenia dotyczącego własnej osoby i przyszłości;
- Doskonalenie umiejętności samooceny.

Forma: wykład, „burza mózgów”, praca indywidualna, praca grupowa;

Materiały: arkusze szarego papieru, flamastry, cenki- naklejki, plansze z kryształem wartości, taśma klejąca.

Przebieg:

1. **Wprowadzenie** – krótkie omówienie celu spotkania, sposobu przeprowadzenia i czasu trwania spotkania.
2. **Burza mózgów** – wprowadzenie w problematykę zajęć oraz poprowadzenie dyskusji grupy na temat wartości i ich różnorodności. Prowadząca zapisuje podawane przez uczestników skojarzenia. Efektem rozmowy powinno być wspólne wypracowanie definicji wartości.

Wartość: oznacza coś, co – w sensie absolutnym lub na gruncie danego zespołu poglądów – jest cenne i godne pożądania i co stanowi (winno stanowić) przedmiot szczególnej troski oraz cel ludzkich dążeń, a także kryterium postępowania człowieka. Pojęcie wartości może być odniesione m.in. do idei, osób, rzeczy, sytuacji, zjawisk itp. – lub do ich określonych właściwości. Może istnieć samodzielnie bądź wchodzić w skład większego systemu czy hierarchii. W zależności od dziedziny, jakiej dotyczy, wartości dzieli się na: moralno-etyczne, religijne, estetyczne, kulturowe, itd.

W zależności od zasięgu – na ogólnoludzkie i lokalne: np. narodowe, osobiste. Mówi się też o wartościach niższych i wyższych, materialnych i duchowych, co zwykle łączy się z ich hierarchizowaniem. Fundamentalne znaczenie filozoficzne ma kwestia sposobu istnienia wartości oraz to, czy przysługują one przedmiotom obiektywnie, niezależnie od podmiotowej oceny, czy subiektywnie, wyrażając partykularne i uwarunkowane różnymi okolicznościami postawy grup lub jednostek.

3. **Wartości ważne dla grupy- praca zespołowa**

Dzielimy uczniów na grupy 4-5 osobowe, w zależności od liczebności klasy, możemy to zrobić przy pomocy kolorowych pasków papieru. Uczniowie, którzy do-

stali paski o takim samym kolorze stanowią zespół. Zadaniem każdego z zespołów jest wspólne opracowanie listy wartości. Po ustalonym czasie – w zależności od tempa ich pracy, następuje prezentacja opracowanych materiałów. Z wypisanych wartości wybieramy 9 najważniejszych dla całej grupy. Każdy uczeń otrzymuje 3 cenki, które następnie umieszcza przy tych wartościach, które spośród wszystkich uważa za najważniejsze. Następnie na jednym arkuszu zostają spisane te wartości, które po podliczeniu miały najwięcej cenek.

4. „Kryształ wartości” – praca indywidualna

Każdy uczeń dostaje planszę z tzw. Kryształem wartości. Jego zadaniem jest wpisanie w kolejne kratki wybranych 9 wartości zgodnie z ustaloną przez siebie kolejnością; gdzie 1 – oznacza wartość najważniejszą a 9 – najmniej ważną. Po upływie ustalonego czasu (około 5 minut) analizujemy ważność wybranych wartości przez poszczególnych uczniów, którzy po kolei wypowiadają się w jakiej kolejności wpisywali te wartości i dlaczego (skupiamy się głównie na początkowych i końcowych wartościach kryształu). Nie przymuszamy nikogo, jeżeli nie chce, to nie mówi, możemy jedynie zachęcać.

5. Wartości a podejmowanie decyzji – dyskusja

Prowadząca inicjuje dyskusję na temat wartości jako ważnego czynnika przy podejmowaniu decyzji życiowych oraz roli jaką odgrywają one w planowaniu kariery, wyborze zawodu i kierunku kształcenia. Efektem rozmowy jest wspólne sformułowanie wniosku, że wartości są determinantem trafności wyboru pracy i odnoszenia sukcesów.

Podsumowując prowadząca zwraca uwagę na subiektywny charakter tego zajęcia i na jego znaczenie dla budowania pozytywnego obrazu siebie, a w przyszłości do realizowania założonych celów.

6. **Rundka** – *Jak się czuję po zajęciach? Które ćwiczenie było interesujące, które nudne?*

Podziękowanie za udział w zajęciach.

Scenariusz 4

Temat: „Wiesz kim jesteś! Dowiedz się kim zostaniesz?”

Kategoria wiekowa: 13-16 lat

Cele:

- dostarczenie uczniom podstawowych informacji o zawodach,
- uświadomienie uczniom ich preferencji w wyborach edukacyjno-zawodowych,
- poznanie preferencji zawodowych uczniów.

Czas: ok. 45 minut

Materiały: Fiszki *Poznaję zawody*; „*Informator o zawodach*” Perspektywy Press, 2004.

Forma: Ćwiczenia grupowe

Przebieg zajęć:

1. „Wykrzycz swoje imię” – zabawa na powitanie
Uczestnicy stoją w kręgu, kucają i wyskakując w górę krzyczą swoje imię.
2. Prowadzący dzieli grupę na dziesięć zespołów 2-3 osobowych, prosi o wylosowanie jednej z dziesięciu fiszek, zawierających krótką charakterystykę zawodu i uważne przeczytanie tekstu. Rozkłada na stole dziesięć małych kartek z nazwami zawodów.

- Po przeczytaniu charakterystyk, każdy zespół wybiera kartkę zawierającą nazwę zawodu, tak aby zawód odpowiadał charakterystyce.
3. Następnie prowadzący prosi o przeczytanie na głos charakterystyki zawodu i podanie nazwy zawodu, który został przyporządkowany danej charakterystyce. Każdy zespół czyta na głos charakterystykę znajdującą się na fiszce i podaje nazwę zawodu, wyjaśniając, które informacje zdecydowały o takim wyborze.
 4. Prowadzący zachęca uczniów do rozmowy. Informuje, że często wybierając przyszły zawód nie mamy zbyt dużo wiadomości o tym jak w rzeczywistości, w realnym środowisku zawodowym funkcjonuje ktoś, kto ten zawód wykonuje. Wielokrotnie tylko nasze pozytywne wyobrażenie o danym zawodzie odgrywają istotną rolę w wyborze zawodu.
 5. Kolejnym zadaniem każdego z zespołów jest znalezienie odpowiedzi na następujące pytania:
 - *Które przedmioty szkolne oraz wiedza odegrają kluczową rolę w zdobyciu omawianego wcześniej zawodu?*
 - *Jaki poziom edukacji, należy ukończyć, aby zdobyć kwalifikacje do pracy w tym zawodzie? (średni, wyższy czy tylko zawodowy)*
 - *Gdzie można szukać informacji o zawodach i kierunkach kształcenia umożliwiających zdobycie zawodu?*
 - *Kto może pomóc?*
 6. Jeżeli istnieje taka konieczność prowadzący uzupełnia wiedzę uczestników, podając im informacje. Zachęca do korzystania z informatorów, np. „Informatora maturzysty”, „Informatora o zawodach”. Zachęca także do rozmowy z osobą wykonującą wybrany przez ucznia zawód i gromadzenia jak największej ilości informacji oraz zaplanowania kolejnych etapów edukacyjnych w osiągnięciu wybranego zawodu.
 7. **Rundka** – *Jak się czuję po zajęciach? Które ćwiczenie było interesujące, które nudne?*

Scenariusz 5

Temat zajęć: Moja firma

Kategoria wiekowa: 13-16 lat

Cele:

- Poznanie zawodów.
- Rozwijanie umiejętności dostrzegania mocnych stron innych ludzi.
- Zaspokojenie potrzeby uznania, aktywności, zabawy.

Czas: Ok. 60 minut

Materiały: Kolorowe różnorodne guziki, po dwa do pary, tyle ilu jest uczestników zajęć; arkusz szarego papieru, marker, kwestionariusz „Moja firma”.

Forma: Burza mózgow, praca w grupie, praca indywidualna.

Przebieg:

1. **Guziczki** – prowadzący przygotowuje tyle guziczków, ile osób liczy grupa. Guziczki muszą być różnorodne, ale mieć parę (np. dwa guziczki czerwone z czterema dziurkami, dwa zielone na nóżce itp.) Wszystkie guziczki wrzucone zostają do nieprzezroczystego woreczka. Uczestnicy losują po jednym guziczku, nie pokazują go nikomu, ale oglądają starannie. Kiedy już wszyscy są gotowi wyruszają na poszukiwanie pary dla swojego guziczka. Mogą posługiwać się tylko pytaniami, np. *Czy twój guziczek ma dwie dziurki?* Jeśli partner odpowie,

że tak pytamy tego samego partnera, np. *czy twój guziczek ma złoty paseczek?* Kiedy kilka cech nam się zgadza pokazują sobie guziczki i siadają w parze.

2. **Cebula** – uczestnicy ustawiają się parami w ten sposób, aby jeden z partnerów znajdował się po zewnętrznej, a drugi po wewnętrznej stronie koła. Partnerzy z kręgu zewnętrznego i wewnętrznego ustawiają się do siebie twarzami. Następnie uczestnicy przechodzą pojedynczo od jednej do drugiej osoby wg ściśle określonej reguły (krąg zewnętrzny przesuwają się o jednego partnera w prawo) Przy każdej zmianie partnerzy wykonują polecenie prowadzącego:

Przywitaj się z koleżanką, kolegą jak z szefem

- ... jak gitarzysta rockowy
- ... jak piłkarze
- ... jak z dobrym znajomym
- ... jak tajniacy
- ... jak przekupki na targu
- ... jak politycy
- ... jak głowy państw
- ... jak gwiazdy Hollywood

3. **Omówienie celu zajęć** – prowadzący krótko wyjaśnia cel zajęć.
4. **Zawody** – prowadzący wywiesza arkusz szarego papieru i prosi uczestników zajęć, by powiedzieli jakie znają zawody. Wszystkie wypowiedzi zapisuje.
5. **Jestem..., Lubię..., Potrafię...** – Prowadzący prosi, by uczestnicy dokończyli te trzy słowa. Każde z dzieci wybiera sobie zawód z wcześniejszej burzy mózgów i mówi kim jest, co lubi i co ma, np. Jestem fryzjerem, lubię kreować fryzury, mam grzebień.
6. **Moja firma** – każdy uczestnik dostaje karteczkę z wypisaną na niej działalnością firmy. Uczniowie indywidualnie zastanawiają się i wypisują jakie osoby byłyby im potrzebne do pracy w firmie. Nie wskazują nikogo personalnie, tylko pytają uczestników o ich umiejętności, zdolności, sprawności itp. Osoby same zgłaszają się do firmy.

Instrukcja:

Każdy z Was otrzymał karteczkę z nazwą firmy i rodzajem jej działalności. Zastanówcie się, kto będzie Wam potrzebny do pracy w waszej firmie? Jakimi cechami się charakteryzować? Wypiszcie je. Potem każdy z Was po kolei przedstawi swoją firmę i przeczyta kogo potrzebuje (przedstawiając tylko umiejętności i cechy) Reszta grupy uważnie słucha. „Szef” przyjmuje do pracy zgłaszające się osoby, które mówią: „Mogę pracować w Twojej firmie, bo potrafię pływać, myć zęby, słuchać...” Po utworzeniu firmy „Szef” uściskiem dłoni przyjmuje pracowników, po czym uczestnicy wracają do grupy i tak po kolei każdy jest „szefem”

7. **Rundka** – *Jak się czuję po zajęciach? Które ćwiczenie było interesujące, które nudne?*
8. **Pożegnanie** – uczestnicy stoją w kręgu. Prowadzący staje naprzeciw osoby stojącej po jego prawej stronie, podaje dłoń dziękując za udział w zajęciach, następnie przechodzi do kolejnej osoby itd. za prowadzącym podążają pozostali uczestnicy zajęć.

BIBLIOGRAFIA

- Brudnik E., Moryńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywnych*. Zakład Wydawniczy ZSF. Kielce 2000.
Encyklopedia Popularna, PWN Warszawa, 1982.

- Gnot M., *Materiały do zajęć Organizacja orientacji zawodowej w szkole. Zajęcia aktywizujące do samodzielnego wyboru zawodu dla uczniów gimnazjum.*
- Greiner I., Kania I., Kudanowska E., Paszkowska-Rogacz A., Targowska M.: *Materiały metodyczno-dydaktyczne do planowania kariery zawodowej uczniów.* KOWEziU, Warszawa 2006.
- Jundziłł E., *Potrzeby psychiczne dzieci i młodzieży.* Skrypt Uniwersytetu Gdańskiego. Gdańsk 1998.
- Knez R., Słonina W.M., *Saper czyli jak rozminować agresję. Program profilaktyczno-wychowawczy.* Rubikon. Kraków 2002.
- Konińska E., *Sekty – religijny supermarket.* Wydawnictwo Rubikon. Kraków 2000.
- Łobocki M., *Działalność szkoły jako instytucji opieki i wychowania.* „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1986.
- Łobocki M., *Mechanizmy obronne a trudności wychowawcze.* „Szkoła Specjalna” 1968, nr 2.
- Maslow A., *Motywacja i osobowość.* Warszawa 1990.
- Muszyński H., *Wstęp do metodologii pedagogiki.* Warszawa 1970.
- Saniewska D., Stelmaszczyk- Wójcicka K., *Zastępstwo bez problemów.* Zakład Wydawniczy ZSF. Kielce 2000.
- Świrski J., *Jagusia wczoraj i dziś.* Gazeta Gmin 1995, nr 3/95.
- Rawicka K., (red.) *Socjoterapia.* Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej. Warszawa 1999.
- Rojewska J., *Grupa bawi się i pracuje część I i II. Zbiór grupowych gier i ćwiczeń psychologicznych.* Wydawnictwo Unus. Wrocław 2000.
- Rubinstein S.L., *Podstawy psychologii ogólnej.* PWN. Warszawa 1962.
- Szewczyk W., *Psychologia,* Warszawa 1990.
- Tańce i zabawy dla grupy.* Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA. Wydawnictwo KLANZA. Lublin 1995.
- Vopel Klaus. W., *Gry i zabawy interakcyjne.* Wydawnictwo Jedność. Kielce 1999.
- Zabawy z chustą. Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA. Wydawnictwo KLANZA. Lublin 2002.
- Zaborowski Z., *Podstawy wychowania zespołowego.* Państwowe Wydawnictwa Naukowe. Warszawa 1967.
- Załęcka E., *Modele doradztwa i regulacje prawne,* 2006 (wykład)
- Internet:
- www.lubliniec.starostwo.gov.pl/poradnia/index.php?id=artykuly&lp=13
 - www.spedycja.zgora.pl/~gimgryf/zainteresow.doc
 - www.umcs.lublin.pl/d/efs/porzawodI.pptwww.wortal.malbork.pl/prace/340.doc
 - http://www.doradca.cen.uni.wroc.pl/forum/dload.php?action=download&file_id=26
- oraz doświadczenia zgromadzone podczas kursów doskonalących:
- Szkolenie „Praca z grupą – terapia pedagogiczna”, PCDK Kłodzko, 2000 r.
 - Szkolenie „Dorosły – dziecko – komunikacja i asertywność”, PCDK Kłodzko 2001 r.
 - Kurs wstępny pedagogiki zabawy, Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA, Lublin 2000.